

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ในภาคใต้

พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

พื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 2 เป็นกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในภาคใต้ ซึ่งเป็นภาคที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูง มีผู้คนจากหลายศาสนาอยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกัน จึงเป็นพื้นที่เหมาะสมในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับวัดในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ มีโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวน 21 แห่ง ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนที่จะเป็นพื้นที่ในการศึกษา 2 โรงเรียนโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการแบ่งขนาดของโรงเรียนโดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดขนาด ซึ่งสามารถแบ่งขนาดโรงเรียนได้ 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

- โรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 รูปขึ้นไป
- โรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งมีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 200 - 499 รูปขึ้นไป
- โรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 200 รูป

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มรายชื่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งไม่มีโรงเรียนขนาดใหญ่ มีโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวน 21 แห่ง ผู้วิจัยจึงคัดเลือกโรงเรียนโดยการสุ่มอย่างง่าย จึงได้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียน ก. และโรงเรียน ข.

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ ซึ่งใช้วิธีการวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1. การสัมภาษณ์

1.1 ผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชุมชน กลุ่มชุมชนโรงเรียน ก. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน คือ ประธานชุมชน รองประธานชุมชน และสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้แนะนำผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวเนื่องกันไปในลักษณะ snowball sampling จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มชุมชนโรงเรียน ข. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 1 คน คือ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball sampling จำนวน 4 คน กรรมการสถานศึกษาได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 8 คน

2) กลุ่มโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มโรงเรียน ก. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 7 คน กลุ่มโรงเรียน ข. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 4 คน

1.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากวรรณกรรมและเอกสารต่าง ๆ มาตั้งเป็นกรอบแนวคำถามสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

2) กำหนดประเด็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การร่างหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดหาอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน การรับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งกิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านการงบประมาณ กิจกรรมด้านบุคลากร และกิจกรรมด้านบริหารทั่วไปของโรงเรียน

2.1 วิธีการเก็บข้อมูล

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลของโรงเรียนทั้งสองแห่ง ทำให้ทราบว่าโรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปสังเกตการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมเหล่านั้น ดังนี้

โรงเรียน ก. ผู้วิจัยได้สังเกตการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมด้านงบประมาณ ในส่วนของการบริจาคเงิน กิจกรรมด้านบุคลากร และกิจกรรมด้านการบริหารทั่วไป ในด้านสถานที่ กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น วันปีใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตในการประชุมครูของโรงเรียน 1 ครั้งด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตกิจกรรมต่าง ๆ แล้วในบางกิจกรรมที่ผู้วิจัยสนใจเป็นพิเศษ หรือบางกิจกรรมที่ไม่ได้เข้าร่วมสังเกต ผู้วิจัยได้ขอเอกสารมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ รายงานการประชุมครู รายงานการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา

โรงเรียน ข. ผู้วิจัยได้สังเกตการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านวิชาการในด้านการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมด้านงบประมาณในส่วนของการบริจาคเงินให้ทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณร กิจกรรมด้านบุคลากร และกิจกรรมด้านการบริหารทั่วไป ในด้านการถวายภัตตาหารแด่ภิกษุและสามเณร กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา การประชุมครู เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ขอเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ รายงานการประชุมครู รายงานการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา

2.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสังเกตในการเก็บข้อมูล โดยจะสังเกตสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยคือ การสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์

1.1 ผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชุมชน กลุ่มชุมชนโรงเรียน ก. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน คือ ประธานชุมชน รองประธานชุมชน และสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มชุมชนโรงเรียน ข. ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนซึ่งได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 1 คน คือ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้ใช้วิธีการเลือกแบบ snowball จำนวน 4 คน กรรมการสถานศึกษาได้เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 8 คน

2) กลุ่มโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มโรงเรียน ก. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 7 คน กลุ่มโรงเรียน ข. มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูจำนวน 4 คน

สำหรับผู้ให้ข้อมูลทั้งกลุ่มชุมชน และกลุ่มโรงเรียนรวมกันอย่างน้อย 10 คนต่อหนึ่งพื้นที่ ทั้งนี้ปริมาณอาจเพิ่มเติมเมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่

1.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเอกสารหลัก ได้แก่ งานวิจัยของชูชาติ พวงสมจิตต์ (2540) มากำหนดแนวประเด็นคำถามตามกรอบของขอบเขต แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนทำการเก็บข้อมูล ทั้งนี้คำถามในการสัมภาษณ์ อาจปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมข้อคำถามที่เกี่ยวข้องจากการตอบของผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากวรรณกรรมและเอกสารสารต่าง ๆ มาตั้งเป็นกรอบแนวคำถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

2) กำหนดประเด็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหา 3 ปัจจัย ดังนี้

(1) ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

(2) ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน จำแนกเป็น ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน และคุณลักษณะของบุคคลในชุมชน

(3) ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

3) นำกรอบประเด็นคำถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4) นำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มทั้งกลุ่มโรงเรียน และกลุ่มชุมชน ทั้งนี้แนวคำถามได้ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเมื่อผู้วิจัยได้ลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ดังนั้นแนวคำถามการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตั้งเป็นกรอบแนวคำถามหลัก แต่จะมีคำถามเสริมขึ้นกับสภาพของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละพื้นที่

1.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2549 - มีนาคม 2551 โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2549 - ตุลาคม 2550 ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลทั่วไป และได้ติดตามไปเก็บข้อมูลให้เพิ่มเติมในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2550 - มีนาคม 2551 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เดือนละ 1 ครั้งแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลใน 2 พื้นที่ โดยใช้เวลาแต่ละพื้นที่อย่างน้อย 4 วัน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปอุปนัย จากนั้นนำเสนอผลโดยพรรณนาความ และตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

1 **สนทนากลุ่ม** ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง แต่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งมีจำนวนไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากว่าในครั้งแรกผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวนเท่ากัน แต่ด้วยผู้เข้าร่วมสนทนาบางท่านติดภารกิจ จึงไม่สามารถเข้าร่วมสนทนากลุ่มได้

1.1 **การสนทนากลุ่มโรงเรียน ก.** จัดขึ้นในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2551 ณ ห้องพักครูโรงเรียน ก. ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น.

1.1.1 **ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย**

1) กลุ่มชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานชุมชน สมาชิกสภาเทศบาล ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและนักวิชาการ ตัวแทนจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และนักวิชาการ 2 คน กรรมการสถานศึกษาจำนวน 1 คน ประชาชนจำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 11 คน

2) กลุ่มโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งหมด 3 คน

1.1.2 **เครื่องมือการวิจัย**

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มาวิเคราะห์และยกวางแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มาใช้เป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ค.)

1.1.3 **ขั้นตอนการเก็บข้อมูล**

1) ผู้วิจัยได้โทรศัพท์เชิญเจ้าอาวาส ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ประธานชุมชน รองประธานชุมชน และประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น เพื่อบริหารเวลา และสถานที่ที่จะจัดการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นผู้วิจัยส่งหนังสือเรียนเชิญไปยังผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่สังกัดหน่วยงานรัฐ โรงเรียน ก. จึงมีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม รวม 13 คน

2) ผู้วิจัยเดินทางไปยังโรงเรียน ก ก่อนเวลาการสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง เพื่อเตรียมตัวก่อนการสนทนากลุ่มจะเริ่ม

3) เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมาครบแล้วจึงเริ่มดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยตั้งคำถามหลักให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มอภิปรายในแต่ละประเด็น เป็นเวลา 3 ชั่วโมง

1.1.4 การวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ ที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้

1.2 การสนทนากลุ่มโรงเรียน ข. จัดขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2551 ณ ห้องโรงเรียน ก. ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น.

1.2.1 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจำนวน 1 คน ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 2 คน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 คน กรรมการสถานศึกษาจำนวน 2 คน ประชาชนจำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 6 คน

2) กลุ่มโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน

1.2.2 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มาวิเคราะห์และยกร่างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มาใช้เป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (ตัวอย่างแนวคำถามอยู่ภาคผนวก ค.)

1.2.3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1) ผู้วิจัยได้โทรศัพท์เชิญเจ้าอาวาส ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น เพื่อนัดหมายเวลา และสถานที่ที่จะจัดการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ส่งหนังสือเชิญไปยังผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่สังกัดหน่วยงานรัฐ ดังนั้นจึงมีผู้ร่วมสนทนากลุ่มทั้งหมด 7 คน